

PRODUKTSÄKERHETSTILLSYVEN

Målsättningen för produktsäkerheten är att på förhand avvärja av konsumtionsvaror och tjänster orsakade risker för konsumentens hälsa och egendom. Det primära ansvaret för produkternas säkerhet ankommer på näringsidkaren. Tillsynsmyndigheterna (Konsumentverket, tullverket, länsstyrelserna och kommunerna) har till uppgift att säkerställa, att näringsidkarna har sört för sina skyldigheter. Konsumentärendena hör till handels- och industriministeriets förvaltningsområde.

Vid revisionen klarlades, huruvida produktsäkerhetstillsynen har verkställts så som förutsätts i lagstiftningen och hur framgångsrikt Konsumentverket och länsstyrelserna har följt med och styrt kommunernas övervakning. De statliga myndigheterna har år 2002 använt ca en miljon euro till att handha de uppgifter som hör till tillsynen.

Huvudresultatet vid revisionen var, att systemet för tillsyn av produktsäkerheten inte fungerar. Där förekommer betydande brister och oklarheter, som försvårar övervakningens genomförande och uppnåendet av lagens målsättningar. Revisionsverket har ansett, att i ordnandet av produktsäkerhetstillsynen borde övervägas helt nya lösningar som ändrar på den nuvarande tillsynsorganisationen.

Det praktiska utförandet av övervakningen har varit avsett att sig i stor utsträckning basera sig på övervakning på kommunernas initiativ. Denna grundläggande utgångspunkt föreföll emellertid inte vara känd bland kommunerna, och den har inte realiserats i praktiken. I merparten av kommunerna har satsningen på övervakningen legat klart under den av Konsumentverket definierade miniminivån, och man kan just inte tala om övervakning på kommunernas eget initiativ. I en del kommuner har inte alls satsats på den egentliga övervakningen. Det har också rätt oklarhet om vad lagstiftningen överhuvud förutsätter av kommunerna. I skenet av de tolkningar som under revisionen framförts av

både de styrande och verkställande myndigheterna uppfyller övervakningen i ett flertal kommuner inte lagens krav.

Att göra en tillförlitlig bedömning av behovet av övervakning har varit omöjligt och valet av objekt osäkert, emedan uppgifter om skador som orsakats av produkter eller tjänster, eller andra forsknings- och uppföljningsdata om riskprodukter eller -tjänster inte har funnits att tillgå. Kommunerna har också uppskattat sitt behov av övervakning klart lägre än Konsumentverket har gjort. I förhållanden där kommunalt självstyre råder skapar detta inte goda förutsättningar för en lyckad styrning av övervakningen.

De statliga myndigheterna har allmänt gjort bedömningen, att behovet av tillsyn har ökat under de senaste åren. Enligt revisionen förefaller det emellertid som om ständigt allt mindre satsas på övervakningen. Kommunerna har allt mera varit tvungna att prioritera sina uppgifter. Produktsäkerhetstillsynen har inte i kommunerna setts som lika betydelsefull som exempelvis uppgifterna enligt hälsoskyddslagen och livsmedelsövervakningen. Också bristfälliga kunskaper om de statliga myndigheternas förväntningar och föremålen för övervakningen, det vida arbetsfältet för dem som utför tillsynen samt brist på sakkunskap har för sin del haft inverkan på saken.

I styrningen av produktsäkerhetstillsynen har saknats ett aktivt och helhetsmässigt grepp. Visserligen har Konsumentverkets styrning effektiviserats alldeles på senaste tid. Ett uttryck för det passiva styrningsgreppet har varit, att kommunerna inte har haft kännedom om de centrala principer som Konsumentverket har ansett vara viktiga i övervakningen på det kommunala planet. Skillnaden mellan Konsumentverkets förväntningar och den förverkligade situationen har blivit stor. Den utförda övervakningen har inte heller haft samband med t.ex. kommunens storlek, näringsstruktur eller antalet riskobjekt. En liten landsbygdskommun har kunnat satsa mångfalt mera på övervakningen än en stor stad.

Om övervakningens resultat kan inte på basis av revisionen framföras någon direkt bedömning. De statliga styrande myndigheterna har ansett att resultatet i stor utsträckning bestäms på basis av den kommunala övervakningen. Sett mot denna bakgrund kan något gott vitsord

inte ges för övervakningens resultat. Konsumentverket har ansett att en del av olycksfallen i hemmen och under fritiden har berott på varor och tjänster vilka stridit mot bestämmelser och föreskrifter, och att man också med en mindre övervakning i viss mån har förmått förhindra hälsorisker, olycksfall och rentav dödsfall. Mera exakta uppföljande data om detta finns emellertid inte.